Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (neljäs jaosto)

6 päivänä heinäkuuta 2017*

Ennakkoratkaisupyyntö — Liikenne — Lentoliikenteen harjoittamisen yhteiset säännöt unionissa — Asetus (EY) N:o 1008/2008 — Tariffisäännökset — 22 artiklan 1 kohta — 23 artiklan 1 kohta — Tiedot, jotka vaaditaan yleisölle tarjotuista hinnoista ilmoittamisen yhteydessä — Velvollisuus ilmoittaa verojen, maksujen, lisämaksujen tai palvelumaksujen todellinen määrä — Hinnoittelun vapaus — Käsittelymaksun periminen tilanteessa, jossa matkustaja on peruuttanut lentovarauksen tai hän ei ole saapunut lennolle — Kuluttajansuoja

Asiassa C-290/16,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Bundesgerichtshof (liittovaltion ylin tuomioistuin, Saksa) on esittänyt 21.4.2016 antamallaan päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 24.5.2016, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Air Berlin plc & Co. Luftverkehrs KG

vastaan

Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband e.V.,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (neljäs jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja T. von Danwitz sekä tuomarit E. Juhász, C. Vajda, K. Jürimäe ja C. Lycourgos (esittelevä tuomari),

julkisasiamies: M. Wathelet,

kirjaaja: hallintovirkamies X. Lopez Bancalari,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 15.3.2017 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Air Berlin plc & Co. Luftverkehrs KG, edustajanaan M. Knospe, Rechtsanwalt,

— Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband e.V., edustajanaan P. Wassermann, Rechtsanwalt,

— Saksan hallitus, asiamiehinään K. Stranz ja T. Henze,

— Euroopan komissio, asiamiehinään W. Mölls, K.-P. Wojcik ja F. Wilman,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

päätettyään julkisasiamiestä kuultuaan ratkaista asian ilman ratkaisuehdotusta,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee lentoliikenteen harjoittamisen yhteisistä säännöistä yhteisössä 24.9.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1008/2008 (EUVL 2008, L 293, s. 3) 22 artiklan 1 kohdan ja 23 artiklan 1 kohdan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa asianosaisina ovat Air Berlin plc & Co. Luftverkehrs KG (jäljempänä Air Berlin) ja Bundesverband der Verbraucherzentralen und Verbraucherverbände – Verbraucherzentrale Bundesverband e. V. (kuluttajaneuvontayhdistysten keskusjärjestö, jäljempänä Bundesverband) ja jossa on kyse Bundesverbandin nostamasta kieltokanteesta, joka koskee Air Berlinin tapaa esittää hinnat ja yleiset myyntiehdot internetsivustollaan.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Direktiivi 93/13/ETY

3 Kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annetun neuvoston direktiivin 93/13/ETY (EYVL 1993, L 95, s. 29) 3 artiklan 1 ja 2 kohdassa säädetään seuraavaa:

”1. Sopimusehtoa, josta ei ole erikseen neuvoteltu, pidetään kohtuuttomana, jos se hyvän tavan vastaisesti aiheuttaa kuluttajan vahingoksi huomattavan epätasapainon osapuolten sopimuksesta johtuvien oikeuksien ja velvollisuuksien välille.

2. Sopimusehtoa ei koskaan pidetä erikseen neuvoteltuna, jos se on ennakolta laadittu, eikä kuluttaja ole näin ollen voinut vaikuttaa sen sisältöön, varsinkaan ennakolta muotoiltujen vakiosopimusten yhteydessä.

– –”

4 Kyseisen direktiivin 6 artiklan 1 kohdan mukaan ”jäsenvaltioiden on säädettävä, että elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välisen sopimuksen kohtuuttomat ehdot eivät sido kuluttajia niiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja että sopimus jää muilta osin osapuolia sitovaksi, jos sopimus voi olla olemassa ilman kohtuuttomia ehtoja”.

Asetus N:o 1008/2008

5 Asetuksen N:o 1008/2008 johdanto-osan 16 perustelukappaleessa säädetään seuraavaa:

”Asiakkaiden olisi voitava vertailla tehokkaasti eri lentoyhtiöiden lentoliikennepalvelujen hintoja. Tästä syystä olisi aina ilmoitettava yhteisöstä alkavien lentoliikennepalvelujen osalta asiakkaan maksettavaksi tuleva lopullinen hinta kaikkine veroineen ja maksuineen. – –”

6 Kyseisen asetuksen 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tässä asetuksessa tarkoitetaan

– –

18) ’lentohinnoilla’ lentoliikenteen harjoittajille tai heidän edustajilleen taikka muille lipunmyyjille euroina tai paikallisessa valuutassa maksettavia hintoja matkustajien kuljettamisesta lentoliikenteessä sekä edellytyksiä, joilla kyseisiä hintoja sovelletaan, mukaan lukien edustajapalvelujen ja muiden lisäpalvelujen palkkiot ja ehdot;

– –”

7 Kyseisen asetuksen 22 artiklan, jonka otsikko on ”Hinnoittelun vapaus”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Yhteisön lentoliikenteen harjoittajat ja vastavuoroisuuden perusteella kolmansien maiden lentoliikenteen harjoittajat vahvistavat vapaasti lentohinnat ja kuljetusmaksut yhteisön sisäisessä lentoliikenteessä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 16 artiklan 1 kohdan soveltamista.”

8 Kyseisen asetuksen 23 artiklan, jonka otsikko on ”Tiedottaminen ja syrjintäkielto”, 1 kohdassa säädetään seuraavaa:

”Kun liikennöidään Euroopan unionin perustamissopimuksen soveltamisalaan kuuluvalla jäsenvaltion alueella sijaitsevalta lentoasemalta, yleisön saatavilla oleviin lentoliikenteen lentohintoihin ja kuljetusmaksuihin on sisällyttävä sovellettavat ehdot, kun lentohintoja ja kuljetusmaksuja tarjotaan tai julkaistaan missä tahansa muodossa, myös internetissä. Lopullinen hinta on aina ilmoitettava, ja sen on sisällettävä sovellettava lentohinta tai kuljetusmaksu sekä julkaisuhetkellä pakolliset ja ennakoitavat sovellettavat verot, maksut, lisämaksut ja palvelumaksut. Ilmoitetun lopullisen hinnan lisäksi on eriteltävä vähintään seuraavat:

a) lentohinta tai kuljetusmaksu;

b) verot;

c) lentoasemamaksut; ja

d) muut maksut, lisämaksut tai palvelumaksut, esimerkiksi turvatoimiin tai polttoaineeseen liittyvät maksut,

jos [23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen] b, c ja d alakohdassa luetellut maksut on lisätty lentohintaan tai kuljetusmaksuun. Valinnaiset lisämaksut on ilmoitettava selkeästi, avoimesti ja yksiselitteisesti varausmenettelyn alussa, ja asiakkaan on voitava hyväksyä ne vapaaehtoisesti.”

Saksan oikeus

9 Saksan siviililain (Bürgerliches Gesetzbuch, jäljempänä BGB), sellaisena kuin sitä sovelletaan pääasian tosiseikkoihin, 307 §:n 1 ja 2 momentin mukaan

”(1) Yleiset myyntiehdot ovat pätemättömiä silloin, kun ne lojaliteettiperiaatteen vastaisesti ovat kohtuuttomalla tavalla epäedullisia niitä käyttävän henkilön sopimuspuolelle. – –

(2) Epäselvässä tilanteessa sopimusehdon on katsottava olevan kohtuuttomalla tavalla epäedullinen silloin, kun

1. se on yhteensopimaton sen lainsäädännön perusajatusten kanssa, josta sillä poiketaan, tai

2. sillä rajoitetaan sopimuksen luonteesta johtuvia keskeisiä oikeuksia tai velvollisuuksia siten, että sopimuksen tarkoituksen toteutuminen on uhattuna.”

Pääasia ja ennakkoratkaisukysymykset

10 Bundesverband teki Air Berlinin internetsivustolla 26.4.2010 koevarauksen yhdensuuntaiselle lennolle Berlin-Tegelin (Saksa) lentoasemalta Kölniin (Saksa). Varauksen ensimmäisessä vaiheessa näytölle ilmestyi taulukkomuotoinen luettelo mahdollisista erihintaisista lentoyhteyksistä. Lentoyhteyden valinnan jälkeen taulukossa, joka sisälsi erilaisia tietoja hintoineen, näkyi muun muassa kolmen euron suuruinen summa, jonka otsikkona oli ”Verot ja maksut”. Kun Bundesverband teki samalla internetsivustolla toisen koevarauksen 20.6.2010 meno-paluulennolle Berlin-Tegelin lentoasemalta Frankfurt-am-Mainiin (Saksa), kohtaan ”Verot ja maksut” oli merkitty yhden euron suuruinen summa.

11 Bundesverbandin mukaan verojen ja maksujen määrä, sellaisina kuin ne ilmoitettiin Air Berlinin internetsivustolla, oli paljon alhaisempi kuin mainitun lentoyhtiön todellisuudessa, kyseessä olevien lentoasemien maksumääräysten nojalla, veloittamat verot ja maksut, ja ne olivat siten omiaan johtamaan kuluttajaa harhaan. Bundesverband, joka arvioi, että tällainen tietojen esittämistapa on asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen vastainen, nosti tästä tavasta kieltokanteen Landgericht Berlinissä (Berliinin alueellinen tuomioistuin, Saksa).

12 Mainitussa kanteessa Bundesverband asetti lisäksi kyseenalaiseksi Air Berlinin yleisten myyntiehtojen (jäljempänä yleiset myyntiehdot), jotka ovat luettavissa kyseisen yhtiön internetsivustolla, 5.2 kohdan ehdon, jonka mukaan Air Berlin veloittaa 25 euroa matkustaja- ja varauskohtaisena käsittelymaksuna siitä summasta, joka matkustajalle palautetaan silloin, kun hän ei osallistu lennolle tai kun hän on peruuttanut varauksensa, laillisuuden. Bundesverband selitti, että mainitulla ehdolla rikotaan BGB:n 307 §:ää siltä osin kuin ehto on kohtuuttomalla tavalla epäedullinen lentoyhtiön sopimuspuolille. Sen mukaan Air Berlin ei voi vaatia erillistä maksua lakisääteisen velvoitteen täyttämisestä.

13 Landgericht Berlin hyväksyi Bundesverbandin kanteen ja määräsi Air Berlinin – seuraamusten uhalla – yhtäältä poistamaan internetsivustollaan lentohintojen yhteydessä olevan otsikon ”Verot ja maksut” kohdasta summat, jotka eivät vastanneet kyseisen lentoyhtiön todellisuudessa veloittamia summia ja toisaalta poistamaan sen yleisten myyntiehtojen 5.2 kohdan.

14 Sen jälkeen kun Air Berlin oli valittanut Kammergericht Berliniin (Berliinin alueellinen vetoomustuomioistuin, Saksa) ja valitus oli hylätty, kyseinen lentoyhtiö teki Revision-valituksen Bundesgerichtshofiin (liittovaltion ylin tuomioistuin, Saksa).

15 Bundesgerichtshof pohtii ensinnäkin sitä, miten asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan kolmatta virkettä on tulkittava. Nimittäin kun otetaan huomioon unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö, mainitulla tuomioistuimella on epäilyjä siitä, onko Air Berlinin internetsivustolla oleva hintojen esitystapa kyseisen säännöksen mukainen.

16 Toiseksi kyseinen tuomioistuin haluaa saada selvennystä mainitun asetuksen 22 artiklan 1 kohdan tulkintaan voidakseen ratkaista, voidaanko mainitussa säännöksessä säädettyä sääntöä, jonka mukaan lentoliikenteen harjoittajat vahvistavat vapaasti lentohinnat ja kuljetusmaksut unionin sisäisessä lentoliikenteessä, käyttää perusteluna sille, että Air Berlinin yleisten myyntiehtojen mukaan sellaisilta matkustajilta, jotka eivät ole saapuneet lennolle tai jotka ovat peruuttaneet varauksensa, voidaan periä erilaisia kuluja.

17 Näissä olosuhteissa Bundesgerichtshof on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Onko asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan kolmatta virkettä tulkittava siten, että lentoliikenteen harjoittajien on lentohintojensa julkaisemisen yhteydessä eriteltävä b–d alakohdassa mainitut verot, lentoasemamaksut ja muut maksut, lisämaksut ja palvelumaksut niiden tosiasiallisten määrien mukaisesti eivätkä lentoliikenteen harjoittajat siksi voi sisällyttää niitä osittain kyseisen säännöksen a alakohdan mukaisiin lentohintoihinsa?

2) Onko asetuksen N:o 1008/2008 22 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että se on esteenä sellaisen unionin oikeuteen perustuvan yleisiä sopimusehtoja koskevan kansallisen lainsäädännön soveltamiselle, jonka mukaan asiakkailta, jotka eivät ole saapuneet lennolle tai jotka ovat peruuttaneet varauksensa, ei voida periä erillistä käsittelymaksua?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Ensimmäinen kysymys

18 Ensimmäisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee, onko asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan kolmatta virkettä tulkittava siten, että lentoliikenteen harjoittajien on lentohintojensa julkaisemisen yhteydessä eriteltävä mainitun asetuksen 23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen b–d alakohdassa tarkoitetut verot, lentoasemamaksut ja muut maksut, lisämaksut ja palvelumaksut niiden tosiasiallisten määrien mukaisesti eivätkä lentoliikenteen harjoittajat siksi voi sisällyttää niitä osittain kyseisen säännöksen 23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen a alakohdassa tarkoitettuihin lentohintoihinsa.

19 Asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan toisessa virkkeessä säädetään, että yleisön saatavilla olevien lentohintojen ja kuljetusmaksujen julkaisun, myös internetissä tapahtuvan julkaisun, yhteydessä ”lopullinen hinta on aina ilmoitettava, ja sen on sisällettävä sovellettava lentohinta tai kuljetusmaksu sekä julkaisuhetkellä pakolliset ja ennakoitavat sovellettavat verot, maksut, lisämaksut ja palvelumaksut”. Kyseisen asetuksen 23 artiklan 1 kohdan kolmannessa virkkeessä säädetään, että ilmoitetun lopullisen hinnan lisäksi on eriteltävä vähintään lentohinta tai kuljetusmaksu, samoin kuin verot, lentoasemamaksut ja muut maksut, lisämaksut tai palvelumaksut, esimerkiksi turvatoimiin tai polttoaineeseen liittyvät maksut, jos mainitut maksut on lisätty lentohintaan tai kuljetusmaksuun.

20 Air Berlinin mukaan lentoliikenteen harjoittajat eivät ole velvollisia ilmoittamaan erikseen asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen b–d alakohdassa lueteltujen verojen, lentoasemamaksujen ja muiden maksujen, lisämaksujen tai palvelumaksujen määrää, jos mainitut maksut on sisällytetty kyseisen asetuksen 23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen a alakohdassa mainittuun lentohintaan. Air Berlin nimittäin katsoo, että ainoastaan lopullinen hinta on ratkaiseva, jotta asiakas voi vertailla lentoliikenteen harjoittajien tarjoamia eri hintoja.

21 Sen sijaan Bundesverband, Saksan hallitus ja Euroopan komissio väittävät, että asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan kolmannessa virkkeessä velvoitetaan lentoliikenteen harjoittajat erittelemään lopullisen hinnan eri osien määrät.

22 On muistettava, että unionin oikeuden säännöksen tai määräyksen tulkinnassa on otettava huomioon paitsi sen sanamuoto myös asiayhteys ja sillä lainsäädännöllä tavoitellut päämäärät, jonka osa säännös tai määräys on (tuomio 19.7.2012, ebookers.com Deutschland, C-112/11, EU:C:2012:487, 12 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

23 Asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen sanamuodosta ilmenee, että velvollisuus eritellä vähintään lentohinta sekä verot, lentoasemamaksut ja muut maksut, lisämaksut tai palvelumaksut silloin, kun nämä lisätään lentohintaan, on kyseisen säännöksen 23 artiklan 1 kohdan toiseen virkkeeseen perustuvaan lopullisen hinnan ilmoittamista koskevaan velvollisuuteen liittyvä lisävelvollisuus (ks. vastaavasti tuomio 15.1.2015, Air Berlin, C-573/13, EU:C:2015:11, 44 kohta).

24 Näin ollen – toisin kuin Air Berlin väittää – erityisesti asetuksen N:o 1008/2008 johdanto-osan 16 perustelukappaleeseen viitaten, lentoliikenteen harjoittaja, joka ilmoittaa ainoastaan lopullisen hinnan, ei täytä kyseisen säädöksen 23 artiklan 1 kohdan kolmannessa virkkeessä säädettyjä vaatimuksia, koska niillä velvoitetaan ilmoittamaan lopullisen hinnan eri osien määrät.

25 Tätä päätelmää ei horjuta Air Berlinin esittämä väite, jonka mukaan asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan kolmannessa virkkeessä velvoitetaan lentoliikenteen harjoittajat erittelemään 23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen b–d alakohdassa luetellut maksut ainoastaan silloin, ”jos nämä maksut – – on lisätty lentohintaan”, ei silloin, jos ne on sisällytetty mainittuun hintaan.

26 Asetuksen N:o 1008/2008 2 artiklan 18 alakohdassa, jossa määritetään lentohintojen käsite, ei nimittäin mainita, että verot, lentoasemamaksut, muut maksut, lisämaksut ja palvelumaksut olisivat maksuja, jotka on sisällytetty mainittuun hintaan. Tästä seuraa, että lentoliikenteen harjoittajat eivät voi sisällyttää näitä maksuja siihen lentohintaan, joka niillä on velvollisuus eritellä kyseisen säädöksen 23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen a alakohdan nojalla.

27 Toisin kuin Air Berlin lisäksi väittää, asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen tällaisella tulkinnalla ei tehdä kyseistä säännöstä merkityksettömäksi. Nimittäin virkkeen sillä osalla, jonka mukaan ”jos [23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen] b, c ja d alakohdassa luetellut maksut on lisätty lentohintaan” pyritään selvästi erottamaan toisistaan tapaukset, joissa lentoliikenteen harjoittajat katsovat parhaaksi sälyttää nämä maksut asiakkaittensa maksettaviksi ja tapaukset, joissa ne katsovat parhaaksi vastata maksuista itse, jolloin velvollisuus eritellä kyseiset maksut koskee vain ensin mainittuja tapauksia.

28 Edellä esitetystä seuraa se, että asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan kolmannessa virkkeessä tarkoitetut eri maksut, joista lopullinen hinta muodostuu, on aina ilmoitettava asiakkaalle sen suuruisina, kuin ne ovat lopullisessa hinnassa.

29 Tämä tulkinta saa tukea lainsäädännön, johon pääasiassa kyseessä oleva säännös sisältyy, tarkoituksen ja sen asiayhteyden tarkastelusta.

30 Asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdalla pyritään takaamaan muun muassa jäsenvaltion alueella sijaitsevalta lentoasemalta lähtevän lentoliikenteen hinnoista tiedottaminen ja hinnoittelun avoimuus ja jolla näin ollen myötävaikutetaan näitä palveluja käyttävän asiakkaan suojaamiseen. Siinä säädetään tähän liittyen tiedottamis- ja avoimuusvelvoitteista, kun on kyse muun muassa lentohintoihin sovellettavista ehdoista, lopullisesta hinnasta, lentohinnoista ja niihin lisättävistä pakollisista ja ennakoitavista hinnan osatekijöistä sekä vapaaehtoisista lisämaksuista, jotka liittyvät palveluihin, joilla täydennetään varsinaista lentoliikennepalvelua (tuomio 18.9.2014, Vueling Airlines, C-487/12, EU:C:2014:2232, 32 kohta).

31 Tiedottamiseen ja hintojen avoimuuteen liittyvää tavoitetta ei saavutettaisi, jos asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan kolmatta virkettä olisi tulkittava niin, että siinä tarjotaan lentoliikenteen harjoittajille vapaus valita, sisällyttävätkö ne verot, lentoasemamaksut, muut maksut, lisämaksut ja palvelumaksut lentohintaan vai ilmoittavatko ne kyseiset maksut erikseen.

32 Näin ollen asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen toisenlainen tulkinta olisi omiaan viemään mainitulta säännökseltä kokonaan tehokkaan vaikutuksen. Nimittäin yhtäältä asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen b–d alakohdassa mainittujen maksujen sisällyttäminen osittain lentohintaan johtaisi vain sellaisten summien erittelemiseen, joilla ei ole todellisuuspohjaa. Toisaalta näiden maksujen sisällyttämisestä kokonaan lentohintaan seuraisi se, että esitetty lentohinta voisi olla samansuuruinen kuin lopullinen hinta. Velvollisuudesta ilmoittaa lopullinen hinta säädetään jo kyseisen säädöksen 23 artiklan 1 kohdan toisessa virkkeessä.

33 Lopuksi on tarkasteltava Air Berlinin perusteluja, joiden mukaan asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen c ja d alakohdassa tarkoitettujen maksujen todellisten määrien ilmoittaminen olisi mahdotonta, koska ne eivät ole tiedossa lennon varaushetkellä.

34 Tältä osin on muistettava, että ostaessaan lippua asiakkaan on maksettava lopullinen ja pysyvä hinta. Näin ollen jos tiettyjen maksujen tai tiettyjen lisämaksujen tai palvelumaksujen, kuten polttoainemaksujen, määrä – kuten Air Berlin väittää – voidaan tietää tarkasti vasta lennon jälkeen ja joskus vasta useiden kuukausien kuluttua, asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen b–d alakohdassa mainittujen ja asiakkaan maksettaviksi tulevien verojen, lentoasemamaksujen ja muiden maksujen, lisämaksujen ja palvelumaksujen määrät vastaavat lentoliikenteen harjoittajan arvioita lennon varaushetkellä.

35 Vastaavasti asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan toisessa virkkeessä säädetään, että asiakkaan maksaman lopullisen hinnan osia ovat – lentohinnan tai kuljetusmaksun lisäksi – ”julkaisuhetkellä ennakoitavat” sovellettavat verot, maksut, lisämaksut ja palvelumaksut.

36 Edellä esitetyn perusteella ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan kolmatta virkettä on tulkittava siten, että lentoliikenteen harjoittajien on lentohintojensa julkaisemisen yhteydessä eriteltävä mainitun säännöksen 23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen b–d alakohdassa tarkoitetut asiakkaiden maksettaviksi tulevat verot, lentoasemamaksut ja muut maksut, lisämaksut ja palvelumaksut, eivätkä lentoliikenteen harjoittajat näin ollen voi sisällyttää niitä edes osittain kyseisen säännöksen 23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen a alakohdassa tarkoitettuun lentohintaan.

Toinen kysymys

37 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee toisella kysymyksellään ensisijaisesti, onko asetuksen N:o 1008/2008 22 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että se on esteenä sellaisen kansallisen lainsäädännön, jolla direktiivi 93/13 on saatettu osaksi kansallista oikeutta, soveltamiselle, jonka perusteella sellainen yleinen sopimusehto, jonka mukaan asiakkailta, jotka eivät ole saapuneet lennolle tai ovat peruuttaneet varauksensa, voidaan periä sen perusteella erillinen käsittelymaksu.

38 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoo, että yleisten myyntiehtojen 5.2 kohta, jossa säädetään 25 euron suuruisesta matkustaja- ja varauskohtaisesta käsittelymaksusta siinä tapauksessa, että säästöhintaisen lennon varaus perutaan tai että matkustaja ei saavu tällaiselle lennolle, on kohtuuttomalla tavalla epäedullinen Air Berlinin asiakkaille ja on BGB:n 307 §:n 1 momentin perusteella pätemätön.

39 Lisäksi ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin täsmentää, että BGB:n 307 §:n 1 momentin ensimmäisellä virkkeellä ja 307 §:n 2 momentin 1 kohdalla on saatettu osaksi Saksan kansallista lainsäädäntöä direktiivin 93/13 3 artiklan 1 kohta ja 6 artiklan 1 kohdan ensimmäisen virkkeen alkuosa.

40 Tältä osin Air Berlin korostaa kirjallisissa huomautuksissaan, että kun Saksan ensimmäisen ja toisen asteen tuomioistuimet katsoivat yleisten myyntiehtojen 5.2 kohdan ehdon olevan kohtuuton, ne tukeutuivat pelkästään kansalliseen oikeuteen, eivät unionin oikeuteen.

41 On muistettava, että ennakkoratkaisumenettelyssä unionin tuomioistuin voi lausua yksinomaan unionin oikeuden tulkinnasta tai pätevyydestä kansallisen tuomioistuimen kuvaaman tosiasiallisen ja oikeudellisen tilanteen valossa, jotta se voisi antaa kansalliselle tuomioistuimelle asian ratkaisemisen kannalta hyödyllisiä ohjeita (tuomio 27.4.2017, A-Rosa Flussschiff, C-620/15, EU:C:2017:309, 35 kohta).

42 Näin ollen toiseen ennakkoratkaisukysymykseen on vastattava lähtien ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen olettamasta, jonka mukaan kansallinen lainsäädäntö – eli BGB:n 307 § –, jolla pyritään suojaamaan kuluttajia väärinkäytöksiltä, ja jonka perusteella ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin katsoi yleisten myyntiehtojen 5.2 kohdassa olevan ehdon olevan kohtuuton, perustuu unionin oikeuteen siltä osin kuin kyseisellä lainsäädännöllä on saatettu direktiivi 93/13 osaksi kansallista oikeutta.

43 Ennakkoratkaisupyynnön esittänyt tuomioistuin pohtii, onko – 18.9.2014 annetun tuomion Vueling Airlines (C-487/12, EU:C:2014:2232) valossa – katsottava, että lentoliikenteen harjoittajille asetuksen N:o 1008/2008 22 artiklan 1 kohdan nojalla annettu vapaus vahvistaa lentohinnat estää kansallisen lainsäädännön, jolla unionin kuluttajansuojaa koskeva lainsäädäntö on saatettu osaksi kansallista oikeutta, soveltamisen tällaiseen sopimusehtoon.

44 Ilman, että on tarpeen lausua siitä kysymyksestä, kuuluvatko yleisten myyntiehtojen 5.2 kohdassa olevassa ehdossa säännellyt kiinteähintaiset käsittelymaksut asetuksessa N:o 1008/2008 tarkoitetun lentohinnan käsitteen piiriin, ja siitä kysymyksestä, voidaanko tähän ehtoon soveltaa mainitun asetuksen 22 artiklan 1 kohdan mukaista hinnoittelun vapautta, on huomattava, että direktiivin 93/13 tavoitteena on – sen 1 artiklan 1 kohdan perusteella – lähentää jäsenvaltioiden elinkeinonharjoittajan ja kuluttajan välillä tehtyjen sopimusten kohtuuttomia ehtoja koskevia säännöksiä. Kyse on näin ollen kuluttajansuojasta annetusta yleisdirektiivistä, jota on sovellettava kaikilla taloudellisen toiminnan aloilla. Mainitun direktiivin tavoitteena ei ole rajoittaa lentoliikenteen harjoittajien hinnoittelun vapautta, vaan sillä pyritään velvoittamaan jäsenvaltiot säätämään järjestelmästä, jolla varmistetaan, että kaikkien sellaisten sopimusehtojen, joista ei ole erikseen neuvoteltu, mahdollinen kohtuuttomuus voidaan tutkia sen suojan takia, jota on annettava kuluttajalle sen vuoksi, että hän on elinkeinonharjoittajaan nähden heikompi osapuoli sekä neuvotteluaseman että tietojen puolesta (ks. vastaavasti tuomio 26.2.2015, Matei, C-143/13, EU:C:2015:127, 51 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

45 Näin ollen se seikka, että kyseistä direktiiviä ei sovelleta lentoliikenteeseen, josta säädetään asetuksella N:o 1008/2008, voidaan hyväksyä ainoastaan sillä ehdolla, että soveltamatta jättämisestä säädetään selkeästi kyseisessä asetuksessa. Mainitun asetuksen N:o 1008/2008 22 artiklan, joka koskee hinnoittelun vapautta, ja kyseisen asetuksen muiden säännösten sanamuodosta ei voida tehdä tällaista johtopäätöstä, vaikka direktiivi 93/13 oli voimassa jo silloin, kun kyseinen asetus annettiin.

46 Myöskään asetuksen N:o 1008/2008 22 artiklan 1 kohdan tarkoituksesta ei voida päätellä, etteivät yleiset säännöt, joilla suojataan kuluttajia kohtuuttomilta sopimusehdoilta, koske lentoliikenteen sopimuksia.

47 Tältä osin komissio huomauttaa perustellusti, että asetuksen N:o 1008/2008 22 artiklan mukainen hinnoittelun vapaus on seurausta hintojen valvonnan asteittaisesta poistamisesta, jota jäsenvaltiot harjoittavat alan avaamiseksi kilpailulle. Kuten julkisasiamies Bot huomautti ratkaisuehdotuksensa Vueling Airlines (C-487/12, EU:C:2014:27) 27 kohdassa, lentoliikennemarkkinoiden vapauttamisen tarkoituksena oli monipuolisempi tarjonta sekä alhaisempi hinnoittelu kuluttajien eduksi. Näin ollen lentoliikenteen kuljetus- ja rahtimaksuista 23.7.1992 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2409/92

(EYVL 1992, L 240, s. 15), joka kumottiin asetuksella N:o 1008/2008, johdanto-osan viidennessä perustelukappaleessa säädetään, että oli syytä ”täydentää hintojen vapaata määräytymistä säännöksillä, joilla turvataan kuluttajien ja teollisuuden edut”.

48 Syyskuun 18. päivänä 2014 annetun tuomion Vueling Airlines (C-487/12, EU:C:2014:2232) perusteella ei voida päätyä erilaiseen päätelmään. Mainitussa tuomiossa unionin tuomioistuin katsoi, että asetuksen N:o 1008/2008 22 artiklan 1 kohta on esteenä siinä asiassa kyseessä olevan kaltaiselle lainsäädännölle, jonka tarkoituksena on velvoittaa lentoliikenteen harjoittajat – kaikissa tilanteissa – kuljettamaan niiden matkustajien lennolle kirjatut matkatavarat voimatta vaatia lisämaksua tästä kuljettamisesta. Sen sijaan unionin tuomioistuin ei millään tavoin ilmaissut, että hinnoittelun vapaus on yleisesti ottaen esteenä minkä tahansa kuluttajansuojaan liittyvän säännön soveltamiselle. Päinvastoin unionin tuomioistuin totesi, että unionin oikeus ei ole esteenä – sanotun vaikuttamatta muun muassa kuluttajansuojan alalla annettuihin säännöksiin – sille, että jäsenvaltiot vahvistavat lentokuljetussopimuksen eri näkökohtia koskevia sääntöjä erityisesti kuluttajien suojelemiseksi väärinkäytöksiltä edellyttäen, että asetuksen N:o 1008/2008 hinnoittelua koskevia säännöksiä ei aseteta kyseenalaisiksi (ks. vastaavasti tuomio 18.9.2014, Vueling Airlines, C-487/12, EU:C:2014:2232, 44 kohta).

49 Mainitusta tuomiosta ei siten voida päätellä sitä, että asetuksen N:o 1008/2008 22 artiklan 1 kohta olisi esteenä kansallisen lainsäädännön, jolla unionin kuluttajansuojaa koskevat, direktiivin 93/13 kaltaiset säännökset, on saatettu osaksi kansallista oikeutta, soveltamiselle.

50 Edellä esitetystä seuraa, ettei asetuksen N:o 1008/2008 22 artiklan 1 kohdassa säädetty unionin sisäisen lentoliikenteen hinnoittelun vapaus ole esteenä tällaisen kansallisen lainsäädännön soveltamiseksi lentokuljetuspalveluista tehtyihin sopimuksiin.

51 Päinvastainen vastaus johtaisi siihen, että kuluttajilta evättäisiin heille lentoliikenteen hinnoittelun alalla direktiivin 93/13 nojalla kuuluvat oikeudet, ja että lentoliikenteen harjoittajien sallittaisiin – valvonnan puutteessa – sisällyttää matkustajien kanssa tehtyihin sopimuksiin hinnoittelua koskevia kohtuuttomia ehtoja.

52 Edellä esitetyn perusteella toiseen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 1008/2008 22 artiklan 1 kohtaa on tulkittava siten, että se ei ole esteenä sille, että sovelletaan kansallista lainsäädäntöä, jolla direktiivi 93/13 on saatettu osaksi kansallista oikeutta, jonka perusteella sellainen yleinen sopimusehto, jonka mukaan asiakkailta, jotka eivät ole saapuneet lennolle tai jotka ovat peruuttaneet varauksensa, voidaan periä erillinen käsittelymaksu, on pätemätön.

Oikeudenkäyntikulut

53 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (neljäs jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

1) **Lentoliikenteen harjoittamisen yhteisistä säännöistä yhteisössä 24.9.2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1008/2008 23 artiklan 1 kohdan kolmatta virkettä on tulkittava siten, että lentoliikenteen harjoittajien on lentohintojensa julkaisemisen yhteydessä eriteltävä kyseisen asetuksen 23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen b–d alakohdassa tarkoitetut asiakkaiden maksettaviksi tulevat verot,**

lentoasemamaksut ja muut maksut, lisämaksut ja palvelumaksut, eivätkä ne näin ollen voi sisällyttää näitä maksuja – edes osittain – mainitun asetuksen 23 artiklan 1 kohdan kolmannen virkkeen a alakohdassa tarkoitettuun lentohintaan.

2) **Asetuksen N:o 1008/2008 22 artiklan 1 kohtaa tulkittava siten, että se ei ole esteenä sille, että sovelletaan kansallista lainsäädäntöä, jolla kuluttajasopimusten kohtuuttomista ehdoista 5.4.1993 annettu neuvoston direktiivi 93/13/ETY on saatettu osaksi kansallista oikeutta, jonka perusteella sellainen yleinen sopimusehto, jonka mukaan asiakkailta, jotka eivät ole saapuneet lennolle tai jotka ovat peruuttaneet varauksensa, voidaan periä erillinen käsittelymaksu, on pätemätön.**

Allekirjoitukset